

Ajelet Gundar-Gošen

Lažljivica i grad

Prevela sa hebrejskog
Dušica Stojanović Čvorić

Beograd, 2024.

Prvi deo

1.

Leto je bilo na izmaku ali vruć pustinjski vetar nije prestajao da duva i prži; noću je zavijanje sirena plašilo zrikavce, a s prvim jutarnjim zracima sunca jara je vrebala iza zatvorenih vrata umotana u jutarnje novine, noseći bolest poput loših vesti. Septembar je pristigao a ljudi su i dalje sedeli u rashlađenim domovima tako da nisu ni osetili dah jeseni. Velika je sreća što se u jednoj od kula našlo dete koje je podiglo pogled i uzviknulo: „Vidi, mama, ptice selice“, jer, možda bi cela jesen prošla a da je niko ni ne primeti.

Majka je to videla i uveče obavestila oca, vlasnika lanca supermarketa. Odmah je naredio da se podigne cena cveća i da se na vidljive police postave tegle sa medom budući da je stigla jesen i da se bližila Roš hašana, jevrejska nova godina. Kupci koji su sutradan ušli da kupe mleko, cigarete ili veknu hleba ugledali su skupo cveće i tegle meda i na osnovu toga zaključili da je stigla jesen. Vest se brzo proširila i već popodne su u izlozima treperele praznične haljine obećavajući popust. U prodavnici je crvenokosa prodavačica govorila *lepo vam stoji i da sam na vašem mestu kupila bih dve* i pogledala svaki čas na sat, jer ju je bešika opominjala da se bliži vreme za pauzu. Šarmantan mladić krupnih smeđih

očiju stajao je za kasom i lupkao po njoj prstima koji su jutros milovali telo njegove ljubavnice. Ljudi napuštaju radnju uz lepršanje kesa i šuškanje jedne o drugu, a taj zvuk grada najavljuje jesen ništa manje od šuštanja suvog lišća koje opada sa drveća na ulicu.

Po izlasku na ulicu, mnogi odlaze u poslastičarnicu o kojoj su čitali u novinama. Probaju kolače s medom poslužene na stočiću kraj ulaza i žure da izađu pre nego što ih prostreli iščekujući pogled prodavačice da nešto poruče. Kolač je još u ustima, ali u glavi se već planira manevar napolje, izvinjava se u prolazu, mrmrlja obećanje da će možda svratiti kasnije. Drugi pak ostaju i ližu poslednji sladoled tog leta. Iza pulta devojka bubuljičavog lica pruža kašičicu onima koji traže da probaju, znajući da se raspust završava, a nju još niko nije okusio, jedina je od svih drugarica u odeljenju koja je još devica, a sledećeg leta, kad se polja zažute, ona će već obući maslinastu uniformu.

„Sladoled!“

Mališan je zalepio nos za staklenu pregradu i prstom pokazao šta želi. Okrugla mrlja je ostala na mestu gde mu je do malopre bio nos, a dve manje tamo gde su mu bili zalepljeni prsti. Nofar je odmahнула glavom i požurila da napuni kornet šarenim sladoledom.

„Još!“

Sad se i ceo otisak šake pridružio nosu i kažiprstima na staklenoj pregradi – pet malih prstiju su brzopotezno utisnuti. Nofar je požurila da kašikom zahvati porciju sladoleda i zaključila da će morati da očisti staklo čim se gužva malo raščisti. Pružila je sladoled detetu i iz sve snage se potrudila da se osmehe dok je po hiljaditi put tog dana izgovarala reč: „izvoli“.

„Ali ovo je sa ukusom čokolade!“

Na trenutak je pomislila da će ceo sladoled zafrljačiti u staklo. „Nisi tražio čokoladu?“ Još dok je izgovarala tu rečenicu, kajala se što ga je to upitala, budući da je znala da je tražio čokoladu, kao i njegova mama u zelenoj haljini, i ona je znala da je hteo sladoled od čokolade kao i dug red kupaca koji su stajali iza njega, žamorili i gundali, mora da su i oni znali da je taj dečak samo pre nekoliko trenutaka od nje tražio sladoled od čokolade.

„Tražio sam sladoled od čokolade sa *pucketavim bombonicama*“, rekao je mališan plačnim glasom, a reč „puc“ mu iskoči sa vrha jezika i pogodi Nofar po vrhu nosa i, zaista, odjednom više nije bila sigurna šta je tražio. Bila je skoro potpuno sigurna da je tražio čistu čokoladu, ali to „skoro“ nije bilo dovoljno, ne u danu kad ljudi ulaze u sladoledžinicu spremni na borbu. Dečakova majka je bez sumnje primetila da okleva, jer je do tog trenutka stajala po strani, a sad se odjednom približila sinu i glasno rekla: „A što nisi proverila pre nego što si mu dala?“ i odmah pogledala iza sebe ljude u redu tražeći podršku, a srceparajući prizor dečaka koji je počeo da cvili zbog „puckica“ i šmrkće – odjednom je kašika odlučila umesto Nofar. Žurno je zahvatila veliku količinu čokolade sa pucketavim bombonama i dodala preko nje i šarene bombonice i ponovo pružila čašu preko pulta.

„Izvoli“.

Prišao joj je sledeći kupac i zatražio da proba sladoled od smokvi. Nofar je unapred znala da on neće kupiti sladoled od smokvi, već će ga samo probati kao i još desetak drugih ukusa, a na kraju će zatražiti čokoladu. Uprkos tome, uzela je plastičnu kašičicu i zahvatila traženi sladoled, bacivši brz pogled na sat iznad ulaza. Samo još četiri sata.

I baš su se u tom trenu vrata ponovo otvorila i oni su ušli. Celog leta je sanjala da će se to desiti. Čak je u dnevnik zapisala detalje – jednog dana on će ući i ugledati je. U dnevniku je to baš zvučalo lepo: Jotam će ući i iznenadiće se kad je ugleda. Počeće da pričaju. Ona će ga poslužiti besplatnim sladoledom. Kad školska bude počela, biće baš bliski. Ali, Jotam nije ušao sam, bio je okružen društvom u kojem je bila i Šir, Nofarina najbolja drugarica do pre samo četiri meseca. Tačnije, jedina drugarica.

Njih petoro je tamo stajalo i uprkos tome što nisu bili nešto posebno lepi, dok su stajali tamo iza pulta, Nofar su izgledali božanstveno. Zračili su sjajem bliskosti, kao da je sama činjenica da ih je petoro petostruko umnožavala lepotu svakog od njih. Zagledali su se u bogatu ponudu koja je izazovno stajala pred njima i na trenutak se Nofar ponadala da je neće primetiti. Ali, Jotam je na kraju podigao pogled sa sladoleda i izvio iznenađeno obrve iznad lepih očiju: „Hej, ti si iz naše škole“. I ostali su podigli pogled. Nofar se borila sa željom da nestane. „Ti si iz Širinog odeljenja, zar ne?“ Moran je upitala zabacivši unazad kosu i skupljajući je u konjski rep pokretom koji je u isto vreme bio jednostavan i šarmantan. Nofar požuri da potvrdi. Da, ona je iz Širinog odeljenja. Zapravo, od drugog razreda je sedela u klupi zajedno sa Šir sve do pre četiri meseca, kad je jednog jutra u školi otkrila da je mesto pored nje prazno i da Šir sedi na drugom mestu.

Na trenutak je zavladala tišina, a onda Jotam reče: „Uzeću vanilu sa keksima“. Nofar je već uzela čašu da je napuni, kad joj on reče: „U kornetu“. To je, u suštini bilo sve što joj je Jotam rekao, jer su odmah posle njega

i drugi počeli da naručuju razne ukuse i dodatke, a Moran je dodala zanosnim glasom da moraju da požure jer za dvadeset minuta počinje film koji žele da gledaju. Za sve to vreme Šir je stajala ćutke i gledala u Nofar sa blagim izrazom krivice na licu i na kraju se izjasnila da želi čistu vanilu. Nije morala da kaže, Nofar je tačno znala koji sladoled Šir voli. Pet minuta kasnije društvo je bilo napolju, na putu ka bioskopu. Nofar pogleda u sladolede u frižideru koji su se šareneli poput cveća crvenih i narandžastih tonova. Staklo ispred nje je bilo zamazano desetinama prstiju i svaki otisak je pokazivao na sladoled, nijedan na nju.

Staklena vrata se otvoriše i u poslastičarnicu uđe grupa bučne dece. Kad se današnji dan bude završio, slušaće muziku koju voli, a ne onu koju je Gabi namećao da bi privukao mušterije. Moraće da pokupi s poda salvete koje su mušterije bacale i lepljive kašičice koje su ispadale deci, a našta roditelji nisu obraćali pažnju. Zatim je čeka pranje poda, skidanje muzgi od prstiju sa stakla, bacanje đubreta, ali sve uz pratnju muzike koju voli. Na kraju će ugasiti svetlo i popiti sodu iz čaše za šampanjac, ponašajući se kao da ga zaista pije. Napuniće kutiju od stiropora sladoledom i odneti je mladom beskućniku blizu fontane. Ili će možda samo spustiti kutiju nedaleko od njega, jer kad mu je poslednji put prišla, beskućnik je vikao na nju nešto što nije razumela.

Suviše dugo je maštala o beskućniku i društvu koje je otišlo u bioskop bez nje, jer kad je pogledala oko sebe, shvatila je da su deca otišla sa sladoledom koji nisu platili. Gabi će to nadoknaditi od njene plate. Knedla joj je stajala u grlu pa je duboko udahнула i progutala je. Još tri i po sata. Nek se ovaj dan više završi.

Nije ni slitila da će se završiti drukčije od svih prethodnih, da je ovaj dan zaista poslednji u kojem nije bila ništa više od prodavačice sladoleda.

*

Kad se rodila, bila je teška tri kilograma i četiristo grama. Osim toga, o njoj nije imalo ništa više da se kaže jednostavno zbog toga što nije postojala. Ljudi koji su se trenutak pre toga zvali Ronit i Cahi sad su bili mama i tata, koji su je uzbuđeno gledali. Porođaj je trajao devetnaest sati i kad se završio, Ronitine glasne žice su bile skoro isto toliko istrošene koliko i Cahijeve bubne opne. Koža novorođene devojčice koja je ležala između njih bila je jarkocrvena i smežurana, ali im je babica rekla da je to samo privremeno. „Biće to lepotica!“ rekla je, „poput cveta.“ Nije im bilo jasno otkud babici takvo proročko samopouzdanje, ali su njih dvoje prihvatili njene reči kao činjenicu. Ronit je nežno podigla bebu začuđeno gledajući u ta 3,4 kilograma koji su do malopre bili deo njene telesne težine, a sad su započeli sopstveni život. „Zvaćemo je Nofar“, reče Ronit promuklim glasom, „i biće lepotica.“ Cahi potvrdi klimanjem glave, „Cvet!“ Sestra je izašla iz sobe da se pobrine za druge porodilje. I tako, tek desetak minuta staroj devojčici je izrečeno proročanstvo i dato ime koje je značilo vodeni ljiljan.

Izabrati ime za novorođenče uopšte nije mala stvar. Tek što u materici prve ćelije počnu da vrše deobu, roditelji već imaju podeljena mišljenja. Jedan želi da se dete zove Tamar, drugi zahteva da to bude Danijel, neko je uporan da to bude Mihal, a drugi pak zahteva Jaar. Bilo bi bolje da se sve ćelije potpuno izdele i sazru u formirano biće da bi ime moglo da proistekne iz te osobe

umesto da je ono određuje. Međutim, roditelji ne mogu da se suzdrže, jer su gonjeni svojim željama i očekivanjima koje se često baš ne poklapaju sa realnošću i stvaraju veliki jaz pa dete često bude u zaostatku, večno trčeći da dohvati one snove koji su roditelji imali za njega. Nofar nije ružno ime. Naprotiv. Ali, babica je rekla „biće lepotica“ i to proročanstvo ju je proganjalo od detinjstva. Izrasla je u plašljivu povučenu devojkicu, koja je živela poput nekog nezvanog gosta na žurci. I sad, stojeći iza teze u poslastičarnici, setila se trenutka kad su Jotam i njegovi prijatelji došli i prepoznali je. „Hej, pa ti ideš u našu školu.“ Bilo je jasno da on ni ne zna kako se ona zove. Niti mu je stalo da je pita.

Kad se priliv mušterija usporio, Nofar uze ključ koji je na kuki visio poput obešenog čoveka i otrča u dvorište, u toalet za zaposlene. Par mačaka lutalica je za trenutak prekinulo parenje ljutito je pogledavši, a zatim odmahnuše repovima i nastaviše sa svojim poslom. Nofar se uvuče u usku prostoriju i brzo za sobom zatvori vrata, kao da je uhvatila u snošaju svoje roditelje, a ne par mačaka.

Kad je izašla, drhtavom rukom popravi svoju plavu haljinu. Pozajmila ju je od sestre na početku leta. Koliko se samo nadala da će, pozajmljujući haljinu, pozajmiti i šarm potreban da se ona nosi. Njena mlađa sestra je hodala tako zanosno da su svi gradski semafori crveneli od zadovoljstva kad god bi im se približila. Ulice zagušene saobraćajem postajale su još zagušenije zbog semafora koji su se postrojavali u crveni talas žudnje. I tako je Maja šetala od jednog pešačkog prelaza do drugog, bez potrebe da čeka zeleno svetlo čak ni na najprometnijim raskrsnicama. Ali sa Nofar je bilo drukčije. Ona je uvek čekala.

Kad su bile male, skoro da nisu mogli da ih razlikuju. Nofar je bila nepunih godinu dana starija, a Maja je tu razliku smanjivala brzinom antilope. Rođena je prevremeno, a doktori su to pripisivali Ronitinom emotivnom stanju (muž joj je neposredno pred porođaj otišao), a beba u stomaku je u stvari požurila, jer je bila nestrpljiva da dostigne onu napolju. Preplašena radnica iz poslastičarnice tad još nije bila toliko krotka kao sad. Naprotiv. Bucmasta i kože sjajne poput istopljenog putera, svoje ručice je pružala svima, svet je bio njen da ga proba i okusi. Reč „tata“ je polako sazrevala pod njenim jezikom, prvi dar koji će u pravom trenutku dati svojim roditeljima. Ali, kad je taj trenutak došao, otac je već bio otišao, a majka, koja je inače sijala poput letnje zore, sad je šetala po kući poput nervozne ptice. Nofar je dobro znala tu priču. Cela porodica je se redovno prisećala i, kao što je u školi naučila da ustane kad se svira himna, tako je svaki put, kad bi čula tu porodičnu priču, sledila isti ritual – slušala je pognute glave povremeno mrmljajući „*hvala bogu*“. *Hvala bogu* da je komšija pozvao tatu kad je hitna pomoć došla po mamu. *Hvala bogu* da je tata uspeo da stigne do telefona tik pre nego što su borbe počele. *Hvala bogu* da je komandant dao tati dvanaestčasovni otpust kad je čuo za novorođenče i – na ovom mestu zahvaljivanje bogu nije bilo dozvoljeno (jednom joj se to desilo i mama ju je prostrelila pogledom) – da se ne poveruje, tek što je tata otišao, tenk u kojem je trebalo da bude, ušao je u Liban, bio pogođen i svi su poginuli, *hvala bogu* da je Majino rođenje spaslo tatu. Kako su godine prolazile, poslednja rečenica se skratila na jednostavno: *hvala bogu, Majino rođenje je spaslo tatu*. To su svi znali i o tome su svi govorili, a kad je Nofar na kraju

izgovorila reč „tata“, skoro niko na to nije obratio pažnju, jer to je tako – sve bebe na kraju izgovore reč „tata“, ali ne spasu sve bebe svog tatu iz zapaljenog tenka.

Za prvi dan rada u poslastičarnici, Nofar je obukla Majinu svečanu haljinu i prvi put je imala priliku da sve počne ispočetka i za to nije bilo boljeg mesta od ovog. Poslastičarnica je bila zemlja bogata bojama i ukusima kao da je neko uspeo da uhvati dugu u oblaku, pričvrsti je za vrata na prednjoj strani i za kasu na zadnjoj i postavi je na ugao ulice. Roditelji su je hvalili što je odlučila da radi preko leta, ali ona se nije odlučila na to samo zbog para. Došla je ovde zbog ljudi, bila je udaljena pedeset minuta vožnje od svoje kuće u predgrađu. Zbog blagoslovenih pogleda stranaca koji o njoj ne znaju ono što ceo komšiluk zna – da o njoj ni nema šta da se kaže. Da joj se nikad ništa nije dogodilo. Nikakva nezgoda. Nikakva avantura. Samo sporedno bezazleno postojanje sad već punih sedamnaest godina.

Čak ni bubuljice na njenom licu nisu bile ni po čemu posebne da bi je istakle. Ima mladih koji imaju istinske geološke forme na svom licu: duboke kratere, nezaboravna brda i udubljenja. Nofarine lojne žlezde su se ponašale umereno zadovoljne da osvoje samo čelo i malu oblast na nosu. Ali bubuljice, iako nikom drugom nisu smetale, njoj lično jesu i to poprilično. Svoje lice je u sebi nazivala „bubuljičavim“.

Nazivi i nadimci su vrlo opasna stvar. Lavi Majmon, koji je živeo na četvrtom spratu iznad poslastičarnice, može to da potvrdi. Uprkos svim kuglama sladoleda od čokolade koje su klizile u njegov stomak, i dalje je bio mršav poput šipki za nosače bicikala postavljenih na ulici. Možda bi lakše podneo poniženje da su mu roditelji

dali drugo ime, a ne Lavi što znači lav, pa je na svojim mršavim plećima morao da nosi breme kralja džungle. Dok je bio dečak, Lavi je čekao da mu izraste griva i da mu se razviju mišići ispod kože kad najzad postane tinejdžer. Ali, godine su prolazile i njegova kosa je odbijala da poraste – imao je samo petnaest dlaka na bradi, koje je brojao pred ogledalom svako veče, a što se mišića tiče, dakle, zanemarimo to. Njegov otac, Arije Majmon, potpukovnik u rezervi, vodio je svoj posao istom onom čeličnom rukom kojom je nekad komandovao vojnicima. I kao ime koje su mu vojnici dodali dok su se penjali uz planinu, jer su se manje bojali neprijateljskog metka odozgo nego nervoznog komandanta ispod, tako su rasle i akcije kompanije koju je Arije Majmon osnovao nakon vojne službe, iznad svih ekonomskih očekivanja, jer su se i one bojale njegovog oštrog pogleda.

Potpukovnik Arije Majmon nije dao svom sinu ime Lavi. To je bila majčina odluka. Želja mlade i lepe žene koja je obožavala svog muža, zemlju i trenera pilatesa, ne obavezno tim redom. Budući da joj je to ime bilo posebno milo, muž se složio s takvim izborom. Kad je dečak izrastao u mladića, postalo je jasno da nije nasledio ni trunku očevog predatorskog šarma. Da je bilo ikakve veze između njega i sveta velikih mačaka, bio bi samo moguća hrana. U ranim sinovljevim godinama otac je još urlao na njega i probadao ga istim onim pogledom kao nekad svoje vojnike, a zatim i akcije kompanije. Ali, posle nekog vremena, prestao je čak i to da čini. Laviju su počele da nedostaju glasne opomene, čak i urlanje. Sve je bilo bolje od tišine koja je pratila razočaranje.

Uveče, kad se majka posvećivala pripremama za čas pilatesa, a otac zadovoljno sedao ispred televizora, Lavi

je otvarao prozor u svojoj sobi i gledao dole na ulicu. Urbana reka je žurila ispod njega, grupe tinejdžera na raspustu su se vrtložile na trotoaru. Slušao ih je kako se smeju i pitao se da li bi se i dalje smejali kad bi njegovo telo palo među njih, tup udarac na pločnik. Da li bi osećajne devojke dodirnule tankim prstima njegovu kratku kosu, razočaravajuću grivu. Da li bi ga uopšte pogledale, ako ne saosećajno, onda bar zainteresovano – uzele mobilni telefon i slikale izlomljeno telo, njegove ruke koje grle ulicu i koje nikad nisu zagrlile devojačko telo.

I tako, svako veče grad se kiti sjajem ulica, a Lavi Majmon stoji na prozoru zamišljajući svoju smrt, razmišljajući o brojnim licima koja bi ga gledala kad bi pao ispred ulaza u poslastičarnicu. Davno bi se on okušao u toj vrsti leta da nije počela letnja vojna operacija na južnoj granici, preplavljujući grad zvucima sirena i puneći novine. Sahraniti sebe na zadnjim stranicama novina nije bilo ono što je želeo. Više je voleo da sačeka sa poslednjim letom. A, hvala bogu, nikad nije: na jugu se situacija smirila, da bi odmah počela na severu. Lavi se budio svako jutro i gledao kako su novine ispunjene istim pričama kao i one od prethodnog dana. Kako bi našli prostor za njegovu priču o neuspehom pokušaju letenja? Tako je on odlagao smrt iz dana u dan, a kako je vojna akcija koštala mnogo života, to je, ako ništa drugo, sačuvalo život jednom dečaku.

Dok je Lavi stenjao pod imenom lava koje je nosio na svojim plećima, Nofar Šalev je takođe posrtala pod teretom svog imena. Zašto je dođavola poverovala u to da bi mogla da procveta u neku drugu Nofar baš ovde u poslastičarnici? Svako jutro je stupala pred mušterije. Leto je stiglo u grad i skovalo protiv nje veseo i znojav

plan, a sad je već jesen na pragu i sve se vraća uobičajenom redu. Za nekoliko dana otići će u školu bez ijedne uzbudljive priče iz poslastičarnice osim one koju je zapisala u dnevniku. Koliko se samo nadala drskoj ljubavnoj avanturi sa studentom, turistom, ili nekim lošim momkom. Kad bi se vratila u školu, on bi je sačekao na ulazu, ona bi mu potrčala u zagrljaj i svi bi to videli. Osim Šir. I Jotama. Nofar je bila spremna na sve, ali ne da poslednju školsku godinu dočeka praznih ruku, sa prstima koji nikad nisu dodirnuti nekog momka osim da mu vrate kusur. Da je makar ovde stekla neku drugaricu da joj zameni Šir. Samo kad bi na trenutak bila u centru nečije pažnje, kad bi neko nju primetio.

Na četvrtom spratu, Lavi Majmon je posmatrao ulicu. U dvorištu je stajala Nofar Šalev, rukama je ispravljala haljinu, nijedno od njih nije bilo svesno činjenice da nisu bili sami u patnji koju su trpeli zbog poniženja imenom čiju veličinu nisu mogli da dosegnu. Možda bi bilo lakše da su znali da je negde tamo, u nekom uglu na zemaljskoj kugli, još neko osećao isti bol. Ili im možda ne bi bilo lakše kao što ni nekom ko oseća zubobolju nije lakše kad čuje stenjanje nekog drugog u čekaonici zubarske ordinacije.

Mada Lavi Majmon i Nofar Šalev nisu znali jedno za drugo, oboje su tužno uzdahnuli u istom trenutku. Jedina razlika između njih bila je ta što je Lavi nastavio da stoji na prozoru dok je Nofar, shativši da kasni sa pauze, požurila unutra. Potrčala je brzo, kao da je znala da sad ne žuri samo u poslastičarnicu već i ka trenutku koji će sve promeniti, sudbini koja ju je već čekala sa druge strane kase.